

мові. В мові можуть відобразитися тільки факти та логічні тавтології. Субстанція ж не є ні першим ні другим.

1. Айер А. Язык истина и логика. *Логос*. 2006. № 1. С. 61–72.
2. Аксенова А. Понятие объекта у Г. Фреге, Э. Гуссерля и Л. Витгенштейна. *Вестник Кемеровского государственного университета*. 2015. № 4. С. 152–155.
3. Балута Г. До проблеми інтерпретації філософської спадщини Л. Вітгенштейна. *Актуальні проблеми духовності*. 2015. Вип. 16. С. 209–217.
4. Борисов Е. В. Основные черты постметафизической онтологии. Томск : Изд-во Том. ун-та, 2009. 120 с.
5. Витгенштейн Л. Избранные работы / пер. с нем. и англ. В. Руднева. Москва : Территория будущего, 2005. 440 с.
6. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus. Філософські дослідження / пер. з нім. Є. Попович. Київ : Основи, 1995. 311 с.
7. Козлова М. Необычное дело философа. Подход Л. Витгенштейна. *Путь в философию. Антология* / глав. ред. С. Я Левит. Москва : Университетская книга, 2001. С. 33–42.
8. Рортри Р. Витгенштейн, Хайдеггер и гипостазирование языка. *Философия Мартина Хайдеггера и современность* / ред. Н. В. Мотрошилова. Москва : Наука, 1991. С. 122–133.
9. Сломский В. Логико-философские идеи Романа Сушко. *Гуманитарний вісник ЗДІА*. 2012. № 50. С. 111–119.
10. Смирнова Є. Логика и “строительные леса” мира. Необычный мир трактата Л. Витгенштейна. *Вопросы философии*. 1998. № 5. С. 62–67.
11. Стружевський В. Онтологія / пер. з польської К. Новікової. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. 312 с.
12. Шпильова С. Категорія факту в аналітичній філософії ХХ – початку ХХІ ст. *Актуальні проблеми духовності*. 2015. Вип. 16. С. 248–256.
13. Kienzler W. Wittgenstein's Philosophical Development. *A Companion to Wittgenstein* / Edited by Hans-Johann Glock and John Hyman. Milton : John Wiley & Sons, Ltd, 2017. P. 23–40.
14. Monk R. Ludwig Wittgenstein: A Sketch of His Life. *A Companion to Wittgenstein* / Edited by Hans-Johann Glock and John Hyman. Milton : John Wiley & Sons, Ltd, 2017. P. 5–20
15. Nowaczyk A. Zaczęło się od Fregego. *Przegląd Filozoficzny*. 2012. № 21. S. 57–70.

The article is analyzed the main statements of L. Wittgenstein's "Tractatus Logico-Philosophicus" and assigned the basic methodological principles, which determined L. Wittgenstein's ontology peculiarities.

Keywords: world, facts, language, reality, logical form, state of affairs.

УДК 17.023.34: 140.8

Ольга Мацап'як

ОСОБЛИВОСТІ ТРАКТУВАННЯ ЩАСТЯ У ФІЛОСОФІЇ АРТУРА ШОПЕНГАУЕРА

У статті розглянуто особливості трактування ідеї щастя людини у філософії Артура Шопенгауера. На основі діалектичного, феноменологічного, герменевтичного методів розкрито вихідні поняття шопенгауерівського вчення про людину, її щастя, визначення її місця в світі. Згідно з Артуром Шопенгауером, прагнення до щастя закладене в самій людській природі, за своїм змістом воно унікальне і неповторне, тому немає єдиного для всіх шляху до нього. Справжнє щастя не приходить звідкись ззовні, воно має суто суб'єктивний характер. Людина стає щасливішою, коли її дії надають сенс її життю, насолоду та відчуття потрібності іншим. Людині необхідно зрозуміти, що міра щастя нічим не обмежена, окрім її суб'єктивного сприйняття та часу її життя.

Ключові слова: людина, особистість, індивідуальність, щастя, воля, самотність, цінність.

А. Шопенгауер – одна з найяскравіших постатей в історії європейської філософії. Його творчість у першій половині ХІХ ст. ознаменувала собою завершення класичної доби і прихід нової епохи, зародження нової неklasичної парадигми мислення, нових шляхів розвитку духовної культури ХХ–ХХІ ст. У працях А. Шопенгауера знаходимо багато цікавих ідей щодо вольових та емоційних сторін людського духу, а також прослідковуємо їх вплив і роль на людське життя. Надаючи перевагу волі

до життя як основі світу, він критикував класичний раціоналізм, як основний спосіб пізнання. Воля відіграє важливу роль у бутті людини, вона має значний вплив на людину та її можливості. Пронизуючи весь світ людини, вона впливає на її життя, де поруч з драматичними подіями присутні й позитивні моменти, які містять у собі стимул для творчої діяльності, зміцнення і розширення самосвідомості особистості, що допомагає їй бути щасливішою. Шопенгауерівські рефлексії з приводу щастя, попри свій тотальний песимізм, у цілому, виявляють значний гуманістичний потенціал, оскільки його філософія є спробою дати відповідь не тільки собі, а, насамперед, допомогти іншим людям, вберегти їх від помилок, марнування життєвого часу та ілюзорних мрій про нездійсненне. Метою статті є виявлення особливостей трактування людського щастя, тому актуальним є дослідження прояву щастя у людському житті та його аналізу крізь призму філософії А. Шопенгауера.

Дотично до своїх досліджень займалися розробкою з вказаної проблематики в історико-філософських працях Б. Рассел, І. Нарський, В. Шинкарук, І. Бичко, В. Ярошовець.

Людське життя за своїм змістом унікальне і неповторне, тому кожна людина силою, владою, честю прагне до повноти свого буття. Через нерозуміння змісту поняття “щастя” часто воно ідентифікується як відкрита потреба і, за словами А. Шопенгауера, “перетворюється на ілюзію”. На думку мислителя, людське життя наповнене гонитвою за бажаннями, які часто бувають нездійсненими, зрештою вони призводять до розчарування в усталених цінностях, породжують біль та смуток. У гонитві за щастям люди забувають про саме життя, “забувають жити”, насолоджуватися моментами, радіти дрібницям, які в результаті дають відчуття щастя, гармонії життя.

Якщо вважати, що щастя – це завершальний етап якогось процесу, кінцева мета, до якої всі прагнуть, то наслідком таких уявлень є розчарування. Таке псевдорозуміння щастя обумовлюється суспільством, адже воно винагороджує нас за результати, а не за власне процес, за те, що ми досягнули мети, а не за те, що ми пройшли той шлях, який до неї веде. У підсумку, досягнувши мети, ми настільки втомлені, що не відчуваємо радості, а тільки зітхаємо з полегшенням і швидше відчуваємо розчарування. У цьому випадку А. Шопенгауер має рацію, коли пише, що земне щастя – це ілюзія, щасливою людина буває лише в рідкісні хвилини, а в більшості випадків люди переживають життя як сумний процес.

Філософ називає існуючий світ найгіршим із можливих і підкреслює ілюзорність щастя та неминучість страждань, джерелом яких є нестримна воля до життя. Тому людина має вийти з-під влади волі, здолавши у собі всезростаючі бажання, адже вони порушують її спокій і породжують страждання. Дуже швидко усе досягнуте людиною, що, на перший погляд, мало б задовольнити певне бажання і породити відчуття щастя, залишається у спогадах, а на перше місце знову і знову висувуються нові безпідставні прагнення, туга за колишніми насолодами або ж порожнеча байдужості. Усе це знаходить своє відображення, свій вихід у мистецтві – “правильному дзеркалі сутності світу”, яке схоплює трагізм цієї безнадійної боротьби за щастя.

У людському житті А. Шопенгауер мало бачив прикладів щастя, з цього приводу він пише: “Страждання – ось дійсна доля людини, адже ми не відчуваємо радощів, коли наше життя сповнене ними, обтяжуємося лише проблемами та турботами. Ми відчуваємо біль, але не відчуваємо безболісності, ми відчуваємо труднощі, а не безтурботність, страх, а не безпеку, голод, а не ситість. Хворобливо жадаємо насолоди і радощів, коли їх немає, відсутність же страждань, хоч би і вони припинялися після того, як довго мучили нас, безпосередньо нами не відчувається. Дні нашого життя, коли ми були щасливі, помічаємо лише тоді, коли вони поступаються своїм місцем дням нещасним. У тій мірі, в якій зростає насолода, зменшується сприйнятливність до них, звичне вже не доставляє нам насолоди” [3].

Рівень наповненості душевним спокоєм і щастям залежить не тільки від нас, від нашого вміння сприймати речі такими, якими вони є, але й вмінням абстрагувати себе від чужих настанов, які приносять нам невпевненість, займатися тією справою, яка приносить нам задоволення. Якби існував якийсь універсальний стандарт щастя, чи алгоритм дій, за допомогою якого можна досягти досконалості в щасті, чи мірило, яке б допомагало визначити рівень щастя у порівнянні зі щастям інших: чи допомогло б це нам стати щасливими? Риторичність цих питань вимагає окремого пояснення хто така людина, що вона собою представляє. Відповіді на них намагається дати А. Шопенгауер у своїй праці “Афоризми і максими”.

Світ, у якому кожен живе, залежить, перш за все, від того, як його розуміє конкретна людина, а отже, від властивостей її мозку: одним світ видається бідним, нудним і вульгарним, а іншим навпаки – багатим, повним інтересу та величі. Об’єктивна половина дійсності знаходиться в руках долі, і тому вона мінлива, а суб’єктивна – це ми самі, тому в основному вона незмінна. Ось чому життя кожної людини носить, незважаючи на зовнішні зміни, один і той же характер від початку і до кінця. Його можна порівняти з рядом варіацій на одну і ту ж тему. Мислитель вважає, що ніхто не може вийти за рамки своєї індивідуальності. Індивідуальністю людини заздалегідь визначена міра можливого для неї щастя. Так само здатність до вищого раз і назавжди обумовлена межами її духовних сил. “Якщо межі ці тісні, то ніякі зусилля ззовні, все, що не зробили би людині інші люди і щастя, – ніщо не в змозі вивести її з мірки напівтваринного людського щастя і задоволення. Навіть освіта в цілому не повністю, а лише частково розширює ці межі. Оскільки найвищі насолоди, найрозмаїтіші і найтриваліші – насолоди духовні, а ці насолоди залежать, перш за все, від сили духу” [2, с. 894–895].

Звідси стає зрозуміло, наскільки наше щастя залежить від нашої індивідуальності, від того, що ми являємо собою, які ми є. Суб’єктивна сторона значно важливіша для нашого щастя і достатку, ніж об’єктивна – це легко підтверджується хоча б тим, що голод – найкращий кухар, а старець байдужий до богині юності. “По суті, здоров’я настільки переважає всі зовнішні блага, що, на правду, здоровий жебрак щасливіший за хворого короля” [2, с. 896].

А. Шопенгауер має рацію, коли пише, що спокійний, веселий темперамент, який є наслідком міцного здоров’я, ясний, живий, проникливий і правильно мислячий розум, поміркована воля, а тому і чиста совість – все це такі блага, яких не зможуть замінити ніякі чини і скарби. Те, що людина означає для самої себе, що супроводжує її навіть на самоті і що ніким не може бути подароване або відібране, – це, очевидно, для неї істотніше за все, чим вона може володіти, або ким вона може бути в очах інших людей. Духовно багата людина на самоті завжди буде мати цікаве заняття і розвагу в своїх думках та уяві, тоді як “невігласа не позбавлять від втомливої нудьги ні зміна товариства, ні видовища, ні поїздки”. Людина доброї, м’якої і рівної вдачі вміє задовольнятися малим, натомість зла, жадібна і заздрісна цього не досягне за будь-якого багатства. “Для тих, хто обдарований незвичною і видатною в духовному плані індивідуальністю, більшість загальнобажаних насолод виявляється зайвою і навіть обтяжливою” [1, с. 52].

Таким чином, на думку мислителя, найбільш важливим для нашого щастя є те, що являє собою наша особистість, індивідуальність, оскільки вона є “дієюю постійно і за будь-яких обставин”, саме тому “цінність її можна назвати абсолютною на протизвагу відносній цінності інших благ життя”. Звідси випливає, що людина менш схильна до зовнішніх впливів, ніж це прийнято вважати. Критерієм істинності цього твердження є невблаганний час, перед яким “поступово щезають тілесні і духовні переваги, і лише один моральний характер для нього залишається недоступним” [1, с. 52].

Тут варто було б розділити ототоженні поняття “особистість” та “індивідуальність”. Особистість виступає як сукупність соціально окремих ролей, які вона набуває у суспільстві. Особистість – це стійка сукупність соціально значущих рис, що характеризує індивіда як представника спільноти і суб’єкта суспільного розвитку. Суспільство має вплив на особистість, вони є взаємопов’язані, у цьому випадку особистість схильна до зовнішніх впливів. Натомість індивідуальність – це унікальні, неповторні риси даного індивіда як духовної та моральної істоти. Ми не маємо влади над суб’єктивною, моральною стороною нашої особистості, що дана від народження Божественним законом, але можемо значною мірою сприяти реалізації потенціалу власної особистості: керуватись тільки властивим їй устремлінням і турбуватися про таку освіту, яка їй найкраще відповідає, обирати собі відповідні заняття і спосіб життя, уникати усього зайвого. Зрештою, джерелом всіх наших насолод є ми самі, це відноситься і до фізичних, а тим паче і до духовних насолод. У цьому сенсі дуже влучним є англійський вираз, який А. Шопенгауер використовує у своїй роботі “he enjoys himself in Paris”, який не означає “він насолоджується Парижем”, а “він насолоджується собою в Парижі” [2, с. 901].

З особистих якостей найбільш за все сприяє нашому щастю веселий характер – це прекрасна риса, яка знаходить нагороду в самій собі і має перевагу над усіма іншими рисами. Якщо людина молода, красива, багата і шанована, то, щоб судити про міру її щастя, треба ще знати, чи весела вона. Якщо вона весела, то байдуже, стара вона чи молода, струнка або горбата, багата чи бідна – вона щаслива. Тому, перш за все, ми повинні намагатися зберігати хороше здоров’я, на ґрунті якого виростає веселість. Засоби для цього нескладні: “уникати всіх ексцесів”, надмірностей, бурхливих і неприємних хвилювань, а також “надто напруженої і тривалої розумової праці”, далі – “посиленний рух на свіжому повітрі протягом принаймні двох годин, часте купання в холодній воді та інші гігієнічні заходи”. “Без достатнього щоденного руху не можна зберегти здоров’я, життєві процеси можуть відбуватися правильно лише за умови руху”, – такий рецепт щастя дає Шопенгауер [2, с. 904]. Тому “такі суб’єктивні блага, як, наприклад, шляхетний характер, великі здібності, щасливий темперамент, весела вдача і фізично здорове тіло, – це найістотніші складові нашого щастя, тому і піклуватися про їх розвиток та збереження ми повинні значно більше, ніж про придбання зовнішніх благ і почестей” [2, с. 902].

Щасливими чи нещасними нас робить не те, якими речі є об’єктивно, а те, якими вони є для нас, як ми їх сприймаємо. Взагалі 9/10 нашого щастя засноване на здоров’ї. Коли є здоров’я, все стає джерелом насолоди, тоді як без нього ніяке зовнішнє благо не може принести задоволення, навіть суб’єктивні блага: якості розуму, душі, темпераменту при хворобливому стані слабшають і завмирають. Небезпідставним є той факт, що при зустрічі ми насамперед запитуємо один одного про здоров’я і бажаємо його один одному, воно є воістину головною умовою людського щастя. Звідси випливає, що найбільшою дурістю було б жертвувати своїм здоров’ям заради будь-чого: багатства, кар’єри, освіти, слави, не кажучи вже про чуттєві і швидкоплинні насолоди. Всім цим варто пожертвувати заради здоров’я [2, с. 905].

Частково спорідненою зі здоров’ям є краса. Хоча це суб’єктивне благо і не сприяє прямо і безпосередньо нашому щастю, а діє лише опосередковано, шляхом впливу на інших людей, тим не менше воно має важливе значення також і для чоловіків. Мислитель зазначає: “Краса – це відкритий рекомендаційний лист, який задалегідь завойовує серця” [2, с. 908].

Навіть при загальному спостереженні важко не помітити двох ворогів людського щастя: горе і нудьгу. Наше життя коливається між ними, як маятник. Це обумовлюється тим, що обидва зла знаходяться у подвійному антагонізмі один з одним: в зовніш-

ньому, об'єктивному та у внутрішньому, суб'єктивному. Із зовнішнього боку потреба і недостаток породжують горе, а достаток і надлишок – нудьгу. Згідно з цим нижчі класи знаходяться в постійній боротьбі з потребою та горем, а клас багатих, “пристойних” людей – в безперервній, часто запеклій боротьбі з нудьгою. Внутрішній, або суб'єктивний антагонізм між цими ворогами ґрунтується на тому, що “в кожній окремій людині сприйнятливості до одного з них (смутку і нудьги) прямо пропорційна сприйнятливості до іншого, при цьому ця сприйнятливості визначається мірою духовних сил людини” [2, с. 909]. Тупість розуму завжди йде пліч-о-пліч з тупістю почуттів, що робить людину менш сприйнятливою до страждань і смутку. З внутрішньої порожнечі випливає прагнення товариства, розваг і задоволень, брак відчуттів. “Ніщо так добре не оберігає від таких блукань, як внутрішнє багатство, багатство духу, оскільки воно тим менше залишає простору для нудьги, чим більш піднесене. Невичерпний притік думок, їх відтінки, що постійно змінюються при різноманітних явищах зовнішнього і внутрішнього світу, здатність і потяг до все нових і нових комбінацій цих думок – усе це ставить людину піднесеного розуму цілковито понад нудьгою”. [2, с. 910]. Але, з іншого боку, підвищена розумність безпосередньо обумовлюється підвищеною чутливістю і вкорінена у великому прагненні волі, а відповідно, і в більшій пристрасності. З їх сукупності випливає велика сила усіх афектів і більш тонка сприйнятливості до духовних і тілесних страждань, і навіть велика нетерплячість до перепон та завад.

Розумна людина, перш за все, буде прагнути до спокою та дозвілля, до віддалення від турбот і смутку, а відповідно буде шукати тихого, скромного, і, по можливості, недоторканого для сторонніх життя [1, с. 53]. Згідно з цим, після певного знайомства з так званими людьми вона обере собі усамітнення, а за великого розуму – навіть самотність. Бо чим більше людина має у собі самій, тим менше їй треба ззовні і тим менше можуть для неї значити інші. Ось тому піднесеність духу веде до нетовариськості. Якби якість товариства компенсувалася кількістю, тоді вартувало б жити навіть у великому світі; але, на жаль, сто невігласів, разом узятих, не складуть жодної розумної людини. Навпаки, людина іншої крайності, коли доля їй дасть час віддихатись, буде, безумовно, шукати розваг і товариства, задовольняючись, чим доведеться, і нічого так не уникаючи, як саму себе. Оскільки наодинці, де кожен залишений сам на сам, найкраще й виявляється, що людина має у собі: тюхтій у розкішній мантиї буде стогнати під непідйомним тягарем власної нікчемної індивідуальності, тоді як людина високо-обдарована найбільш порожню обстановку заселить і оживить своїми думками. В цілому, кожний настільки товариський, наскільки він бідний духом або вульгарний. “Бо немає на світі іншого вибору, як між самотністю та вульгарністю”, – робить висновок А. Шопенгауер [2, с. 911].

Те, ким людина може бути для інших, має свої досить тісні межі, але врешті-решт кожна людина залишається наодинці, і ось тут важливою є думка мислителя про те, що кожен повинен бути для себе найкращим і найбільшим ресурсом. Чим швидше людина знайде в самій собі джерело своїх насолод, тим швидше вона досягне щастя. “Хто має багато у собі самому, той подібний на яскраву, теплу, веселу, бальну залу серед снігів і криги грудневої ночі. Ось тому володіти видатною, щедро обдарованою особистістю, а особливо багатою розумом і духом, без сумніву, значить володіти найкращою долею” [2, с. 910].

Природа рухається безперервно від механічної і хімічної діяльності неорганічного царства до рослинного, а потім до царства тваринного, наступним кроком є людина. В інтелекті людини “природа досягає вершини і мети своїх творінь, відповідно, дає найдосконаліше і найважче, що тільки вона могла виробити”. Але навіть і серед людської породи інтелект має помітні рівні, градації, ступені і “надзвичайно рідко досягає верхньої, власне високої, інтелігенції (розумності)”, яка є “найвищим і найсклад-

нішим продуктом природи, найрідкіснішим і найціннішим, на що тільки може вказати світ”. А. Шопенгауер пише: “В такій розумності проявляється найясніша свідомість, а тому і світ відтворюється найясніше і найповніше, ніж будь-де. Тому обдарована нею людина володіє найшляхетнішим і найціннішим скарбом на землі і має завдяки їй таке джерело насолод, перед яким усі інші нікчемні; так що вона нічого не потребує ззовні, окрім одного дозвілля, щоб без перепон радіти своїм надбанням і шліфувати свої діаманти. Усі інші, тобто не інтелектуальні насолоди більш низького гатунку: усі вони цілковито засновуються на поштовхах волі, відповідно на бажанні, надії, побоюваннях і досягненнях, при чому справа ніколи не обходиться без страждання, але й з досягненнями зазвичай настає певне розчарування, тоді як при інтелектуальних насолодах все чіткішою стає істина. В царстві розумності немає страждань, усе тільки одне пізнання” [2, с. 920].

Коли у людини переважають духовні сили, вона має не тільки здатність, але й потребу до активної участі заради одного пізнання речей без будь-якого втручання волі. Це підносить людину до тієї сфери, для якої страждання є чужорідним.

Мислитель вважає щасливими тільки тих, кому долею дістався інтелект з надлишком, потрібним для служіння волі. Цей надлишок дозволяє їм поряд із дійсністю вести ще й інтелектуальне життя. В залежності від того, малий чи великий такий надлишок, визначається і численна градація цього інтелектуального життя, починаючи з простого збору і опису комах, птахів, мінералів, монет тощо, аж до піднесених творінь поезії та філософії. Таке інтелектуальне життя оберігає не тільки від нудьги, але й від негативних її наслідків. Воно позбавляє від дурного товариства і від багатьох небезпек, нещасть, втрат і витрат, у які втягуєшся, шукаючи своє щастя у реальному світі. “Так, моя філософія ніколи не давала мені ніякого прибутку, але зберегла мені дуже багато”, – розмірковує А. Шопенгауер [2, с. 922].

“Хто багато і щедро обдарований природою в інтелектуальному плані, той є найщасливішою людиною, оскільки суб’єктивне для нас є ближчим, ніж об’єктивне” – пише сам філософ [2, с. 925]. Такий внутрішній багач потребує ззовні лише заперечувального дару, а саме вільного дозвілля, щоб розвивати і виробляти свої духовні здібності й мати можливість користуватися своїм внутрішнім багатством, відповідно, йому потрібна, власне, лише можливість протягом усього життя, кожен день і кожну годину бути цілком самим собою. Кому призначено побачити слід свого духу на всьому людстві, для того є тільки одне щастя і нещастя, а саме можливість досконало розвинути свої задатки і завершити свої творіння або ж зустріти на цьому шляху перепони. Усе інше для нього нікчемне. Ось чому великі уми усіх часів надавали вільному дозвіллу високої цінності. Адже вільне дозвілля кожної людини вартує рівно стільки, скільки і сама людина. Шопенгауер цитує Аристотеля, який вважав, що можливість безперешкодно розвивати і застосовувати свої переваги і є власне щастям. Підтвердження цьому він знаходить і в Гете: “Хто народжений з талантом і для таланту, той набуває у ньому своє найкраще існування” [2, с. 925].

А. Шопенгауер вважав, що “великі духовні дари обумовлюють надзвичайно підвищену чутливість до страждань у будь-якій формі; супутній їм пристрасний темперамент і нероздільна з ним велика активність і досконалість усіх уявлень зумовлюють незрівнянно більшу стрімкість породжених цими умовами афектів, – а афектів взагалі більше буває неприємних, ніж приємних; і нарешті, високі духовні дари відчужують їх володаря від решти людей та їх прагнень. Людина тим менше може знайти в них, чим більше має у собі самому”.

Отже, прагнення до щастя закладене в людській природі, за своїм змістом воно унікальне і неповторне, тому неможливо знайти єдиного шляху до нього. Справжнє щастя не приходить звідкись ззовні, кожна людина носить його у собі. Те, що позаду

нас, і те, що попереду нас, – ніщо в порівнянні з тим, що всередині нас. Щастя – це скарб, дуже важко знайти його в собі і неможливо знайти його десь в іншому місці. Ми стаємо щасливішими, коли наші дії дають нам сенс і насолоду, будучи при цьому корисними для інших. Нам необхідно зрозуміти, що міра щастя нічим не обмежена, адже щастя – це дорога завдовжки з життя.

1. Дойчик М. В. Трагування духовності як основи гідності людини у філософії А. Шопенгауера. *Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки*. Івано-Франківськ, 2016. Вип. 20. С. 51–57.
2. Шопенгауер А. Мир как воля и представление. Афоризмы и максимы. Новые афоризмы / пер. с нем. Ю. Айхенвальд, Ф. Черниговец, Р. Кресин. Минск : Литература, 1998. 1408 с.
3. Шопенгауер А. Афоризми життєвої мудрості. URL: http://librebook.ru/aforizmy_jiteiskoi_mudrosti/vol1/4?mature=.

The article deals with the peculiarities of happiness interpretation in A. Schopenhauer's Philosophy. On the basis of the dialectical, hermeneutical, and phenomenological methods the premises of the philosopher's study of a human being, his/her happiness, role and place in life are revealed. According to A. Schopenhauer, the strive for happiness is a part of human nature itself, being its unique property, that's why there is no definite way to obtain it. The true happiness doesn't appear from the external world, it has absolutely subjective nature. A human being becomes happier when his/her actions bring sense and joy to his/her life. Thus, a person should realize that his/her happiness is measured only by the time of living.

Keywords: human being, individuality, happiness, loneliness, philosophy.

УДК 141.311: 17.023.34

Діана Надь, Ярослав Гнатюк

ПРОБЛЕМА ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ КОНКОРДИЗМУ

У статті аналізується філософське вчення В. Винниченка про конкордизм. Розкриваються основні поняття філософії конкордизму, простежується їхній зв'язок із проблемою людини та її щастя. Філософія конкордизму розглядається у контексті української інтелектуальної традиції, при цьому наголошується на спорідненості філософії конкордизму із філософією українського кордоцентризму.

Ключові слова: конкордизм, дискордизм, духовне здоров'я, щастя, духовна недуга, гармонія, дисгармонія.

Аналіз досліджень і публікацій. В Україні ініціатором філософсько-етичного аспекту дослідження творчості В. Винниченка є Г. Костюк. Уперше ж проаналізувала Винниченкові філософські трактати “Щастя: Листи до юнака” та “Конкордизм. Система будівництва щастя” Н. Гусак. Т. Гундорова, як літературознавець, торкнулася перетину одного з найголовніших принципів “Конкордизму” – “чесність з собою” – з “філософією життя” Ф. Ніцше. І. Кошова [5] виокремила ключові постулати трактату “Конкордизм”, втілені в романах В. Винниченка “Лепрозорій”, “Вічний імператив”, “По-свій!”, “Чесність з собою”, “Записки Кирпатого Мефістофеля”, “Поклади золота”, у п'єсах “Великий Молох” та “Дізгармонія”. Г. Файзулліна досліджувала співвідношення конкордизму і дискордизму у вченні В. Винниченка про духовне здоров'я як основу щастя. Я. Гнатюк провів аналіз та простежив розвиток від філософії українського кордоцентризму до конкордизму.

Отже, актуальність статті полягає у з'ясуванні можливості духовного здоров'я через подолання причин “духовної недуги” людства на основі філософських і літературних творів В. Винниченка. Адже, побачивши за допомогою філософії та мистецтва відсторонено свої хворобливі поведінкові нахили, легше та простіше знайти “рецепт” морального зцілення, досягнення духовного здоров'я як основи щастя.

Виклад основного матеріалу. “Конкордизм” – двотомна праця утопічного характеру, соціально-етична програма майбутнього гармонійного суспільства. “Конкордизмом ми називаємо систему лікування та реорганізації сил сучасного людського організму, сил як фізичних, так і психічних, систему базовану на рівновазі та погодженні тих сил” [2, с. 67]. Ідеї “конкордизму” – це те, до чого В. Винниченко йшов, починаючи з 1905 року, коли йому відкрилася картина страшної дисгармонії: недосконалі